

Rijksoverheid

nationale omgevingsvisie

Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving

De nationale omgevingsvisie

Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving

In Nederland wonen we met ruim 17 miljoen mensen op ruim 41.000 km². We willen graag dat ons land over 30 jaar nog steeds prettig en gezond is om in te wonen, werken en recreëren. Daarom is het belangrijk nu al na te denken over de keuzes die daarvoor nodig zijn. De overheid ontwikkelt hiervoor een nieuwe aanpak: de Nationale Omgevingsvisie (NOVI).

De vraagstukken zijn groot en vaak met elkaar verweven. Ze vragen meer ruimte dan zomaar beschikbaar is in ons land. De NOVI helpt om keuzes te maken; te kiezen voor slimme combinaties van functies; uit te gaan van de specifieke kenmerken en kwaliteiten van gebieden. En er nu mee aan de slag te gaan en beslissingen niet uit te stellen of door te schuiven.

We doen dit samen met provincies, gemeenten, maatschappelijke organisaties, bedrijven en inwoners van ons land. Zo bouwen we aan een mooier en duurzamer Nederland.

Dit document is een beknopte samenvatting van de ontwerp-NOVI. Lees de volledige tekst op: www.ontwerpnovi.nl en www.planmernovi.nl

Voor achtergrondinformatie en de nieuwsbrief kunt u terecht op www.denationaleomgevingsvisie.nl

Kijk voor informatie over de provinciale omgevingsvisie op de website van uw provincie.

Kijk voor informatie over de gemeentelijke omgevingsvisie op de website van uw gemeente.

Nationale belangen en opgaven in de fysieke leefomgeving

Gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk zijn samen verantwoordelijk voor de fysieke leefomgeving. Sommige belangen en opgaven overstijgen het lokale, regionale en provinciale niveau en vragen om nationale aandacht. Dit noemen we 'nationale belangen'. Het Rijk heeft voor alle nationale belangen een zogenaamde systeemverantwoordelijkheid. Voor een aantal belangen is het Rijk zelf eindverantwoordelijk. Maar voor een groot aantal nationale belangen zijn dat de medeoverheden.

De nationale belangen zijn in hoofdzaak sectoraal. Denk aan drinkwater, mobiliteit of natuur. Vastgesteld beleid daarover gaat in principe niet veranderen. De NOVI richt zich op die ontwikkelingen waarin meerdere nationale belangen bij elkaar komen, en integrale keuzes moeten worden gemaakt tussen die nationale belangen.

Voorbeelden (volledige lijst telt er 21)

- Bevorderen van een duurzame ontwikkeling van Nederland als geheel en van alle onderdelen van de fysieke leefomgeving.
- Waarborgen en bevorderen van een gezonde en veilige fysieke leefomgeving.
- Zorgdragen voor een woningvoorraad die aansluit op de woonbehoefte.
- Waarborgen en realiseren van een veilig, robuust en duurzaam mobiliteitssysteem.
- Zorgdragen voor nationale veiligheid en ruimte bieden voor militaire activiteiten.
- Waarborgen van een goede waterkwaliteit, duurzame drinkwatervoorziening en voldoende beschikbaarheid van zoetwater.
- Verbeteren en beschermen van biodiversiteit.
- Behouden en versterken van cultureel erfgoed en landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten van (inter)nationaal belang.

Toekomstperspectief

In wat voor Nederland willen we graag leven in 2050?

Als we alle wensen naast elkaar leggen, ontstaat het volgende beeld.

We willen een land:

- dat gezond en klimaatbestendig is, met schone lucht, schoon water en een schone bodem en veel ruimte voor groen en water;
- met een uitstekend functionerende economie, die duurzaam en circulair is. Nauw verbonden met onze buurlanden en de rest van de wereld, als onderdeel van de internationale gemeenschap;
- waar het goed wonen en werken is. Met aangename en vitale steden en dorpen, en een productief en aantrekkelijk platteland;
- met uitstekende bereikbaarheid, waar iedereen snel en gemakkelijk van A naar B komt, met zo min mogelijk schadelijke uitstoot en overlast;
- waar we voldoende ruimte hebben om te kunnen bewegen, ontspannen en tot onszelf te komen;
- dat veilig is en ons beschermt tegen overstromingen en andere gevaren;
- waar een goede balans is tussen gebouwde omgeving en open landschap, tussen natuur en cultuur, tussen land en water;
- dat openstaat voor verandering, en waar de kracht van zijn traditie, cultuur en identiteit wordt weerspiegeld in de inrichting van de leefomgeving.

Belangrijke keuzes voor nu

Duurzame energie inpassen met oog voor kwaliteit; windmolens op zee, geclusterd op land, en zonnepanelen op daken

De komende jaren krijgt iedereen te maken met de overstap naar duurzame energie. Er zullen bijvoorbeeld meer windmolens en zonnepanelen nodig zijn. De molens plaatsen we zoveel mogelijk op zee, goed afgestemd met andere gebruikers, zoals vissers. De opgewekte energie brengen we aan land en we kiezen voor locaties waar de bedrijven die veel energie gebruiken zich concentreren.

De molens op land clusteren we zoveel mogelijk en passen we zo goed mogelijk in het landschap in. Bijvoorbeeld langs snelwegen. Hierbij zorgen we dat bewoners goed betrokken zijn en waar het kan meeprofiteren in de opbrengsten. Om de schaarse ruimte goed te benutten, kiezen we ervoor zonnepanelen in eerste instantie op daken en aan gevels te plaatsen.

Woningbouw in gezonde en groene steden

Onze steden blijven groeien. Voor 2030 moeten er 1 miljoen woningen zijn bijgebouwd op plaatsen waar de vraag groot is. We bouwen zoveel mogelijk binnen bestaand stedelijk gebied, zodat we open ruimtes en groen tussen steden behouden. De nieuwe woningen moeten betaalbaar en goed bereikbaar zijn. Dat vergt grote investeringen in mobiliteit; vooral in openbaar vervoer en veilige fiets- en wandelpaden. Met deze aanpak van verstedelijking verbeteren we eveneens de leefomgevingskwaliteit in de stad. Hiermee zorgen we voor schonere lucht, meer groen, meer wateropvang in de stad en een goede verbinding met een omgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten.

Ruimte voor overgang naar een circulaire economie

Onze economie verandert en staat voor een overgang naar een circulaire en CO₂-neutrale energievoorziening. Hergebruiken van grondstoffen en materialen en benutten van duurzame energiebronnen wordt steeds belangrijker. Daarvoor zijn veel veranderingen nodig, zoals het aanpassen van verschillende productieprocessen. Mondiale concurrentie en snelle veranderingen in de economie door bijvoorbeeld innovatie en digitalisering, maken het nodig dat de economie blijft vernieuwen.

De inrichting van de leefomgeving moet een aantrekkelijk vestigingsklimaat zoveel mogelijk bevorderen. Behoud van de huidige ruimte voor haven en industriegebieden en inzet op optimale (internationale) bereikbaarheid zijn van belang. Maar ook een aantrekkelijke leef- en woonomgeving voor de werknemers geeft Nederland een goede positie in de internationale concurrentie.

Landgebruik in balans met natuurlijke systemen

We moeten het landgebruik in balans brengen met natuurlijke systemen. Bijvoorbeeld door kringlooplandbouw. Zo bevorderen we een goede bodem- en waterkwaliteit en biodiversiteit. Laaggelegen gebieden langs de kust zullen door zeespiegelstijging en bodemdaling in toenemende mate met verzilting te maken krijgen. In delen van het veenweidegebied is verhoging van het waterpeil op termijn noodzakelijk om de bodemdaling te stoppen. In sommige gebieden kan dat betekenen dat het logischer is om alternatieven voor landbouw te bedenken, of de keuze te maken om duurzame energie te produceren in plaats van voedsel. Waar precies en op welke wijze spreken we af met de betrokken regio's en gebruikers.

Landschap beschermen, wildgroei distributiecentra stoppen

Het landschap van Nederland is deel van onze identiteit. Om te kunnen blijven genieten van ons mooie landschap moet behoud van de kwaliteit van ons landschap sterker meewegen in de keuzes die we maken. Verrommeling en versnippering willen we voorkomen. De wildgroei aan distributiecentra (de 'verdozing') moet stoppen. Sommige landschappen zijn zo waardevol dat ze extra beschermd worden. Zo moeten bijvoorbeeld bepaalde delen van het Groene Hart beschermd worden, maar is er in andere delen juist ruimte voor ontwikkeling. Dit pakken we in een gezamenlijk proces met het gebied aan.

Samenwerking en uitvoering

De wensen die we als Nederland hebben voor onze leefomgeving en de problemen die er zijn, raken iedereen. We willen deze als één overheid samen met de samenleving aanpakken. We stellen daarbij de op te lossen vraagstukken centraal.

We werken gebiedsgericht en gaan uit van de kenmerken en kwaliteiten van het gebied. Van belang is dat iedereen die wil, kan bijdragen aan het verbeteren van onze leefomgeving. Dat geldt ook voor het verduurzamen van de manier waarop we wonen, werken en leven. Dit vraagt dat we als overheid samenwerken en faciliteren waar het kan en sturend en kaderstellend zijn waar het moet.

Hoe werkt het?

De NOVI is een permanent en aanpasbaar proces. Voor de uitvoering van de NOVI zetten we naast de instrumenten van de Omgevingswet een aantal nieuwe instrumenten in.

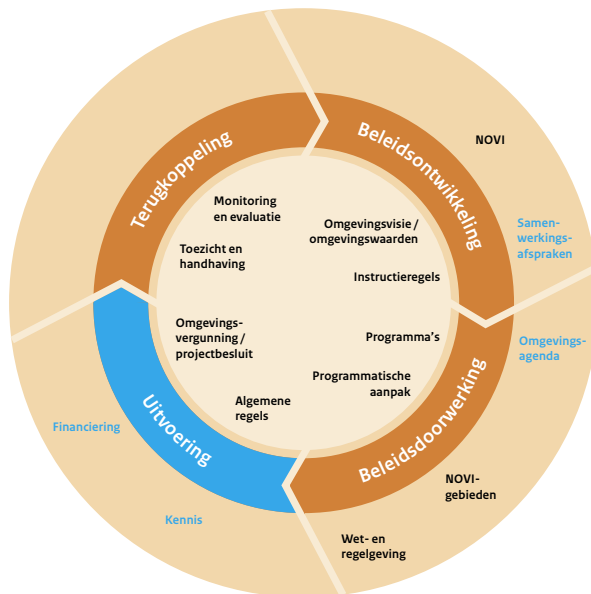
Samenwerkingsafspraken NOVI = over de rolverdeling tussen overheden en de wijze waarop we gezamenlijk de opgaven op regionaal niveau kunnen aanpakken.

Omgevingsagenda = een langjarige uitvoeringsagenda voor een specifiek deel van het land. Naast infrastructuur, ruimte en transport komt ook de aanpak van de andere thema's zoals klimaat en energie aan bod.

NOVI-gebied = een gebied waar grote en urgente ruimtelijk-fysieke opgaven uit de NOVI samenkomen en waarvoor de bestaande werkwijze oplossingen onvoldoende dichterbij brengt. Er is een meerjarige en vernieuwende aanpak nodig waarbij de Rijksinzet aantoonbaar noodzakelijk is.

De beleidscyclus NOVI

(MvT Omgevingswet) voor het Rijk met instrumenten (zwart) en ondersteunende middelen (blauw)

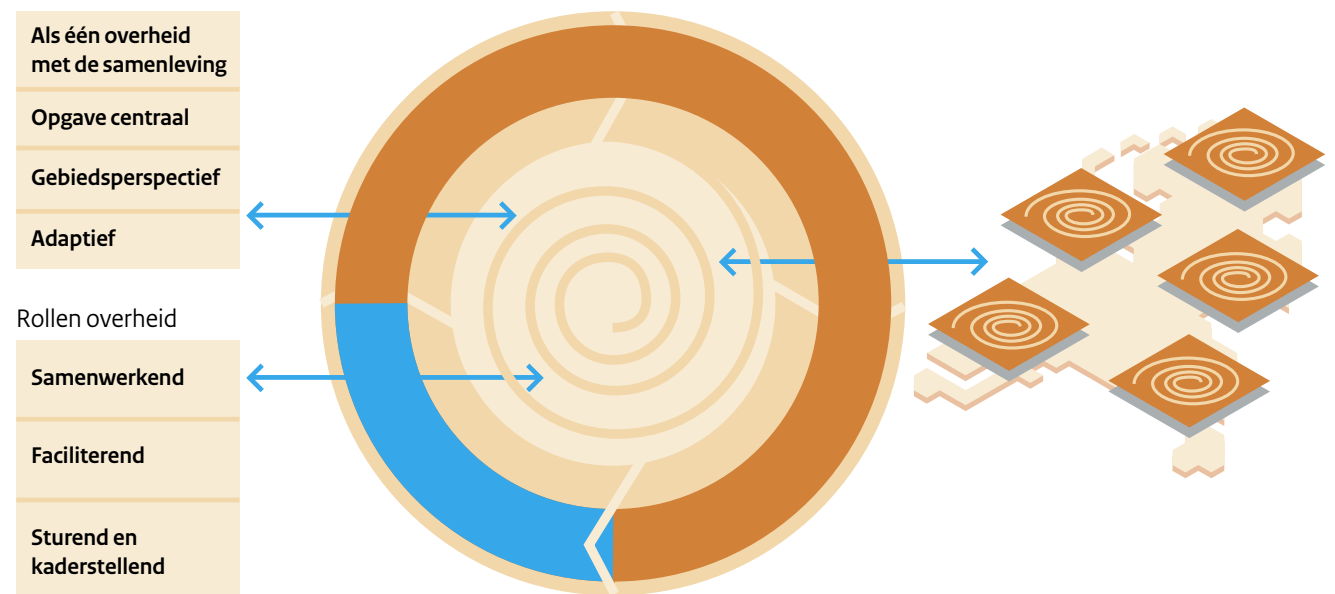

Samenwerken en uitvoeren met de NOVI

Uitgangspunten samenwerking

Beleidscyclus

Nationaal en gebiedsgericht

Ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie

Beleidskeuzes

1. Nederland is in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust. We reserveren voldoende ruimte voor toekomstige waterveiligheidsmaatregelen.
2. De Noordzee biedt kansen voor de inpassing van duurzame energie. Vanwege de beperkte ruimte op land realiseren we de windparken voor het grootste gedeelte op de Noordzee.
3. We maken de energie-infrastructuur geschikt voor duurzame energiebronnen en reserveren daarvoor ruimte.
4. We passen duurzame energie in met oog voor de kwaliteit van de omgeving en combineren deze zo veel mogelijk met andere functies, zoals zonnepanelen op daken en clustering van windmolens. Voor de inpassing van duurzame energie op land worden regionale energiestrategieën opgesteld.

Beleidskeuzes

1. De Nederlandse economie verandert van karakter en is in 2050 geheel circulair en CO₂-neutraal. Een gezonde en veilige leefomgeving en een goed vestigingsklimaat in het hele land dragen bij aan duurzame groei.
2. We zetten in op het gebruik van duurzame energiebronnen en verandering van productieprocessen. Ruimte voor haven- en industriegebieden blijft behouden.
3. Optimale (inter)nationale bereikbaarheid van steden en economische kerngebieden is een belangrijk streven. Met aandacht voor ontbrekende schakels in de infrastructuur en het met elkaar verknopen van nationale infrastructuurnetwerken.
4. Overheden investeren in een aantrekkelijke, gezonde en veilige leefomgeving in steden en regio's en bevorderen een aantrekkelijk vestigingsklimaat.
5. Knelpunten in regelgeving die goede grensoverschrijdende spoor-, lucht-, weg- en waterverbindingen belemmeren, moeten worden opgelost.
6. Het Rijk faciliteert in samenwerking met de andere overheden, de netbeheerders en het bedrijfsleven, ruimte voor vestiging van datacenters en de uitrol van nieuwe datanetwerken.
7. Locaties van nieuwe kantoren, bedrijventerreinen en (groot)winkelbedrijven moeten passen bij het verkeers- en vervoersnetwerk, goed afgestemd zijn op de vraag van bedrijven, en zo de economische vitaliteit en de kwaliteit en aantrekkelijkheid van stad en land versterken.
8. Nieuwe vestiging van toeristische attracties vindt bij voorkeur plaats buiten de huidige toplocaties en in de nabijheid van ov of bestaande aansluitingen op het hoofdwegennet.

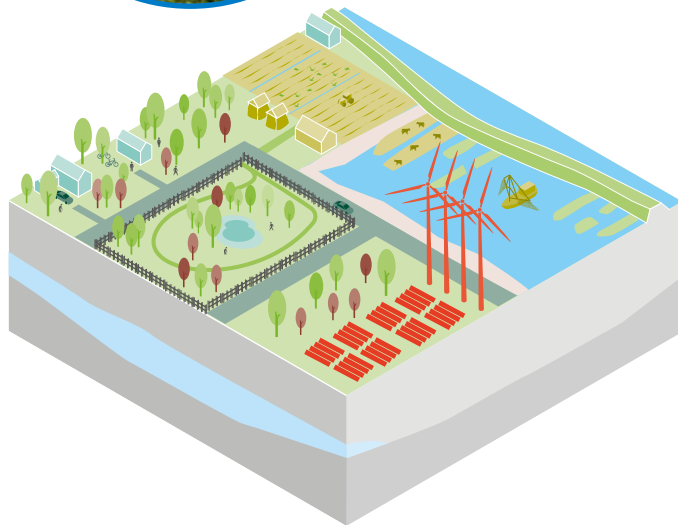

Beleidskeuzes

1. Steden ontwikkelen zich duurzaam door een samenhangende aanpak van wonen, werken, mobiliteit, gezondheid en leefomgevingskwaliteit.
2. De NOVI bevat een integrale verstedelijkingsstrategie waarin wonen, werken, bereikbaarheid, gezondheid, groen en water gecombineerd zijn.
3. Het woningaanbod in de regio's sluit aan bij de vraag naar aantallen en typen woningen, woonmilieus en prijsklasse.
4. Verstedelijking gebeurt geconcentreerd en zoveel mogelijk binnen de stad. De grote open ruimten tussen stedelijke regio's blijven zoveel mogelijk behouden. De groengebieden in de stad en aan de stadsranden nemen toe.
5. Steden en regio's worden klimaatbestendig ontwikkeld.
6. Het mobiliteitssysteem (voor zowel personen als goederen) in, rondom en tussen de steden levert een goede bereikbaarheid. De auto, het ov, fietsen en lopen zijn onderling verknoot. Het stedelijk mobiliteitssysteem draagt bij aan een gezonde leefomgeving en een gezonde leefstijl.
7. In gebieden met bevolkingsdaling wordt de vitaliteit en leefbaarheid versterkt.

Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied

Beleidskeuzes

1. In het landelijk gebied verbeteren we de balans tussen het landgebruik en de omgevingswaarden van bodem, water en lucht. Zo realiseren we bijvoorbeeld geen nieuwe fabrieken op gronden met watertekorten of verhogen we op termijn het waterpeil in gebieden met bodemdaling.
2. We beschermen en versterken de biodiversiteit, en benutten ons natuurlijk kapitaal duurzaam.
3. We realiseren een duurzaam en vitaal landbouw en voedselsysteem, gebaseerd op kringlopen en natuurinclusiviteit.
4. Unieke landschappelijke kwaliteiten worden versterkt en beschermd, zoals het Kustlandschap, Waddenlandschap, Groene Hart en de Veluwe. Nieuwe ontwikkelingen in het landelijk gebied zijn mogelijk als ze landschapskwaliteit toevoegen.

Fotografie:
Kick Smeets, Rob Poelenjee,
Tineke Dijkstra, Pieter Pennings

Vormgeving:
zootz

Dit is een uitgave van het Ministerie van
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Postbus 2011 | 2500 EA Den Haag
augustus 2019

www.denationaleomgevingsvisie.nl

www.ontwerpNOVI.nl